MARIA ALDEA

# PREPOZIȚIA ÎN DICȚIONARELE „DE LIMBĂ” (I)

**1.** Studiile[1] teoretice şi aplicate consacrate clasei prepoziției în ultimele decenii semnalează în expuneri de mai mari sau mai mici dimensiuni, pe lângă funcția de conectiv subordonator intrapropozițional ce apare întotdeauna între doi termeni pe care-i conectează, stabilind un raport de subordonare (Draşoveanu 1997, p. 226), şi „eterogenitatea gramaticală şi semantică [...] în ansamblu şi a unora dintre membrii ei în special” (Pană Dindelegan 2003, p. 165), distingând, în interiorul clasei, trei tipuri de prepoziții: lexicale, funcționale şi subcategorizate (cf. Pană Dindelegan 2003, p. 165–169; Nedelcu 2019, p. 391). În schimb, primele noastre gramatici[2], având o finalitate didactică şi prescriptivă ce viza, cu precădere, însuşirea corectă a limbii române şi, implicit, întrebuințarea corectă a părților de vorbire, tratează clasa prepoziției sau *înainte punerea* descriptiv prin expunerea definiției şi a taxonomiei clasei, insistând asupra rolului pe care aceasta îl îndeplineşte în impunerea unui caz dat.

**1.1.** Exceptând studiul Laurei Vasiliu (1961) care analizează structurile de tip *verb + prepoziție + substantiv* excerptate din articolele consacrate verbelor din *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I–IV (1955–1958), un aspect aproape ignorat de literatura de specialitate românească îl reprezintă modul în care această clasă gramaticală şi elementele care o compun sunt abordate în dicționarele româneşti vechi. Din acest motiv, apelând la materialul lexical din *Lexiconul de la Buda* (abreviat, de aici, LB$^{e}$), în lucrarea de față ne propunem să aducem în discuție modul în care este tratată, din perspectivă lexicografică, clasa prepoziției la început de secol XIX, întrucât valorile semantice şi structurile consemnate sunt mărturii în timp ale unui uzaj curent în epocă. Metoda de cercetare pe care o asumăm este descriptivă, prepozițiile fiind analizate fie grupat, „în bloc”, fie individual, în funcție de informația pe care o consemnează în corpul articolului.

[1] Reținem aici cercetările semnate de N. Drăganu (1943, p. 73–148), F. Ciobanu (1957, p. 91–104), L. Vasiliu (1961, p. 11–42), M. Avram (1986, p. 209–219), Gh. Chivu (1991, p. 45–47), G. Gruiță (1994, p. 151–164), E. Dragoş (1995, p. 33–35, 39–41, 63–66, 94–111), D. D. Draşoveanu (1997, p. 40–51, 59–72, 78–100, 107–112, 119–133, 226–243), I. Gheție (1997, p. 143, 151–160, 344–345, 349–361), G. G. Neamțu (1999, p. 149–175, 395–398; 2014b, p. 289–296; 2014c, p. 322–337), G. Pană Dindelegan (2003, p. 165–182; 2020a), C. Frâncu (2009, p. 140–146, 327–330), Matrozi Marin (2010), I. Nedelcu (2012, p. 249–260; 2019, p. 391–411), D. Manea (2012, p. 627–640), C. Stan (2013), ILR (1969, vol. II, p. 281–288), ILR (2018, vol. I, p. 461–465), GLR (1963, vol. I, p. 321–382), GALR (2008, vol. I, p. 607–630), SMLRC (1967, p. 276–288). Şi lista ar putea continua.

[2] Amintim câteva din primele noastre gramatici: Eustatievici Braşoveanul (1757 [1969]), I. Văcărescu (1787), R. Tempea (1797 [2016]), S. Micu, Gh. Şincai (1780 [1980]), *Institutiones linguae Valachicae/* Gh. Chivu (2001), I. Heliade-Rădulescu (1828 [1980]).

*DACOROMANIA, serie nouă, XXVII, 2022, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 28–41*

**2.** Inventarul lexical, însumând 47 de articole, ce constituie fundamentul studiului nostru a fost selectat pe baza mărcii de apartenenţă la clasa gramaticală, anume prepoziție[3]. Aceasta este redată latineşte fie în integralitate: *praepositio* (vezi LB[e], s.v. *De*; *In*; *Pentru*; *Pe dinainte*; *Pe lȯnghẻ*; *Preste aquéia*), fie abreviat în mai multe feluri: *praep*. (vezi LB[e], s.v. *Asupra*; *Dela*; *Dedesuptu, séudedesubtu*; *De susu*; *Din lontru, séu din lắințru*; *Din susu*; *Din giosu, séu din josu*; *Dintrả, séudentrȯ*; *Pe*; *Pȯnẻ*; *Strả*), *praepos*. (vezi LB[e], s.v. *Cu*; *Direptu*; *Impregiuru*; *Impréjmả*; *Improtivả*; *Inaènte*; *Incóntrả*; *Indereptu*; *Intre*; *Intrả*; *Intru*; *Josu*; *La*; *Lảngả*; *Pedelaturi*; *Pe dindȓẻptu*; *Pe dinjosu*; *Pe dinsusu*; *Pe dinapoi*; *Pre*; *Pre la, séu pe la*; *Preste*; *Prèntrả, séupintrả*; *Supu*; *Suptu*) şi *praeposit*. (vezi LB[e], s.v. *Inaènte de aquésta*; *Poĭ*; *Pre lȯnghẻ*; *Prin*; *Spre*).

**2.1.** În ceea ce priveşte cuvântul-titlu, notăm că, exceptând câteva articole în care redactorii optează pentru consemnarea dubletului grafic şi fonetic: *dedesuptu, séudedesubtu* (cf. LB[e], s.v.), *din lontru, séu din lắințru* (cf. LB[e], s.v.), *din giosu, séu din josu* (cf. LB[e], s.v.), *dintrả, séudentrȯ* (cf. LB[e], s.v.), *prèntrả, séupintrả* (cf. LB[e], s.v.), *pre la, séu pe la* (cf. LB[e], s.v.), restul cuvintelor-titlu nu conține dublete în cadrul aceluiaşi articol.

**2.2.** Din punct de vedere morfologic, observăm că multe dintre cuvintele-titlu etichetate de către redactorii lexiconului budan drept prepoziții sunt interpretate astăzi fie ca prefixe lexicale – *strắ*[4] (cf. LB[e], s.v. *Strả*) –, fie ca structuri analizabile – *înainte de aceastea*, *presteaceaia* (cf. LB[e], s.v. *Inaènte de aquésta*; *Preste aquéia*) –, ori ca adverbe (locuțiuni adverbiale): *în contră*; *pe de laturi*; *pe dindărăpt*; *pe din jos*; *pe din sus*; *poi*; *pe dinainte*; *înderept*; *pe dinapoi*; *împregiur*; *jos*; *dedesupt*/*dedesubt*; *de sus*; *din lontru*/*din lăîntru*; *din sus*; *din gios*/*din jos*; *în preajmă*;*împrotivă*; *înainte* (cf. LB[e], s.v. *Incóntrả*; *Pedelaturi*; *Pe dindȓẻptu*; *Pe dinjosu*; *Pe dinsusu*; *Poĭ*; *Pe dinainte*; *Indereptu*; *Pe dinapoi*; *Impregiuru*; *Josu*; *Dedesuptu*, séu*dedesubtu*; *De susu*; *Din lontru*, séu*din lắințru*; *Din susu*; *Din giosu, séu din josu*; *Impréjmả*;*Improtivả*; *Inaènte*), suprapunerea între aceste valori morfologice fiind incontestabilă. Am putea explica această confuzie prin statutul lexico-semantic şi funcțional pe care aceste cuvinte îl deține în limba latină, şi anume adverb şi prepoziție.

Chiar dacă am fi tentați să-i atribuim lui *-u* final din cuvintele-titlu redate în grafie etimologizantă valoarea de element ce substituie formantul final *-l*, aşadar, articol hotărât, ceea ce ar justifica încadrarea morfologică în clasa prepoziției,

---

[3] Precizăm că am reperat în lexiconul budan şi alte cuvinte cu rol de prepoziție (vezi LB[e], s.v. *Dé, séu de*; *De pre*; *Intro*; *Intrunu*; *Pe dinafară* ş.a.), dar care, nefiind etichetate de redactori ca atare sau fiind încadrate, eronat, altor clase gramaticale (de exemplu, adverb, conjuncție), nu au fost incluse în corpusul nostru.

[4] Cu corespondent, după lexiconul budan, în lat. *trans*, această prepoziție funcționează în româna comună cu „o valoare foarte apropiată de aceea a prepoziției latineşti *extra*: „trecerea dincolo de un obiect”, „peste”. Acelaşi sens îl regăsim şi la compusul *per extra* devenit *prest(r)e* încă în româna comună” (cf. ILR 1969, vol. II, p. 284).

totuşi, situaţia este dezambiguizată, pe de o parte, de prezenţa echivalentului fonetic al *definiendum*-ului, redat în caractere chirilice, care nu notează acest *-u* final (vezi LB[e], s.v. *Pe dindîrĕptu*; *Pe dinjosu*; *Pe dinsusu*; *Indereptu*; *Impregiuru*; *Josu*; *Dedesuptu*, séu*dedesubtu*; *De susu*; *Din susu*; *Din giosu, séu din josu*) şi, pe de altă parte, de precizarea valorii semantice a unităţii lexicale descrise, clarificată prin prezenţa exemplelor (vezi LB[e], s.v. *Impregiuru*, *Josu*)[5].

**2.3.** Din punct de vedere formal, după numărul elementelor pe care le conţin, prepoziţiile inventariate pot fi grupate în prepoziţii simple (*asupra*, *între*, *lângă*, *prin*, *cu*, *de*, *în*, *la*, *până*, *pre*, *spre* etc.) şi prepoziţii compuse (*de la*, *pre la*/*pe la*, *pre lângă*, *pe lângă* etc.).

**2.4.** În ceea ce priveşte modul de definire a prepoziţiilor, notăm că *definiens*-ul se realizează:

**2.4.1.** exclusiv prin indicarea corespondentelor în cele trei limbi ale dicţionarului (latină, maghiară şi germană) (vezi LB[e], s.v. *Asupra*; *Dela*; *Intre*; *Lângă*; *Pre lŏnghĕ*; *Prin*; *Pe lŏnghĕ*; *Din lontru, séu din lăĭntru*);

**2.4.2.** prin trimitere la forma cunoscută/întrebuinţată în epocă (vezi LB[e], s.v. *Pe*; *Supu*);

**2.4.3.** prin indicarea corespondentelor în cele trei limbi ale dicţionarului şi contextualizarea printr-un exemplu sau două (vezi LB[e], s.v. *Intră*; *Intru*; *Dintră, séudentrŏ*);

**2.4.4.** prin indicarea valorilor semantice vehiculate în limba română, urmate de corespondentele latineşti, maghiare şi germane şi, în cele mai multe situaţii, de exemple în cele trei limbi ale dicţionarului (vezi LB[e], s.v. *Cu*; *De*; *Direptu*; *Impréjmă*; *In*; *Inaĕnte*; *La*; *Pentru*; *Prĕntră, séupintră*; *Pŏnĕ*; *Pre*; *Pre la, séu pe la*; *Preste*; *Spre*; *Suptu*).

**2.5.** Redactorii aleg să includă în corpul articolului şi informaţii de natură etimologică referitoare fie la originea cuvântului (vezi LB[e], s.v. *Cu*;*Dintră, séudentrŏ*; *Impréjmă*; *Prĕntră, séupintră*), fie la înrudirea acestuia cu alte limbi romanice, *i.e.* italiana (vezi LB[e], s.v. *Dela*; *Impréjmă*; *Josu*; *Poĭ*; *Pŏnĕ*; *Suptu*).

**2.6.** De asemenea, nu puţine articole conţin în corpul lor fie diverse precizări referitoare la întrebuinţarea gramaticală, fie trimiteri la lucrări normative aflate în circulaţie în epocă. De exemplu, în cazul lui *stră* (LB[e], s.v. *Stră*), notează că „[î]n sâneniceodată nu se întrebuinţează, fără împreunată cu alte părţi ale vorbirei (*partibusorationis*) precum în cele următoare", iar despre *poi* (LB[e], s.v. *Poĭ***)** semnalează că „[n]u stă această preposiţie singură în alcătuire sintacticească, fără împreunată cu alte părţi ale vorbirii, *p.e.*, apoi, înapoi, dinapoi, poimâne". Ori pentru a înţelege funcţionarea corectă a lui *jos* şi a lui *cu* recomandă „*consuleGrammaticos*" (cf. LB[e], s.v. *Josu*) sau precizează că „L[a]negreşita tălmăcire a acestei preposiţie în limba lătinească şi ungurească te vor povaţui gramaticii" (LB[e], s.v. *Cu*). Şi exemplele ar putea continua.

[5] Aceeaşi justificare o atribuim şi lipsei formantului final *-a* (vezi LB[e], s.v. *Incóntră*; *Pe dinainte*; *Pe dinapoi*; *Impréjmă*; *Improtivă*; *Inaĕnte*).

**3.** În cele ce urmează, vom discuta individual câteva dintre articolele inventariate. Criteriul pe baza căruia analizăm doar unele dintre acestea îl constituie prezența informației lexico-semantice și gramaticale în corpul articolului, astfel că evaluarea noastră va evidenția semantismul și rolul lexical și funcțional pe care prepoziția le conservă. În descrierea noastră nu ne propunem să realizăm o abordare comparată între două stadii de limbă (*i.e.* româna veche *vs* româna actuală), această perspectivă fiind prezentă în Gabriela Pană Dindelegan (2020a), ci, așa cum am precizat deja (vezi *supra***1.1.**), ne bazăm exclusiv pe informația consemnată în LB$^{e}$, expunând-o după modelul de analiză propus de G. Pană Dindelegan (2020a).

**3.1.** *Întră* (< lat. INTER)

Formă arhaică întâlnită astăzi încă în graiuri, prepoziția lexicală *întră* (cf. LB$^{e}$, s.v. *Intrå*) continuă, în limba română, sensul fundamental al prepoziției latinești: „interiorul unui spațiu discontinuu (care implică existența unei pluralități de obiecte)” (ILR 1969, vol. II, p. 283).

Selectează un substantival (*i.e.* pronume personal) ce exprimă o pluralitate – „*întră noi*”. Semnalăm, de asemenea, consemnarea, într-o intrare distinctă, și a formei literare, *între* (cf. LB$^{e}$, s.v. *Intre***)**, care nu beneficiază, exceptând indicarea corespondentelor în cele trei limbi ale dicționarului, de vreo contextualizare.

**3.2.** *Întru* (< lat. INTRO)

Prepoziție lexicală (cf. LB$^{e}$, s.v. *Intru*) provenită din adverbul latin *intro*, aceasta exprimă în română sensul de „interiorul unui spațiu sau al unui obiect” (GLR 1963, vol. I, p. 365). Selectează un nominal (*i.e.* pronume nehotărât) – „*întru toate*” – și, prin semantismul vehiculat, se comportă la fel ca prepoziția *în*.

**3.3.** *Dintră*/*dentră* (<DE + ÎNTRĂ)

Înregistrată în nomenclatura LB$^{e}$ (s.v. *Dintrå*, séu*dentrở*) sub forma unui dublet grafic și fonetic, *dintră*/*dentră* este o prepoziție lexicală cu bază latină, compusă din prepozițiile *de* (< lat. DE) și *întră* (< lat. INTER), al cărei sens fundamental exprimă „desprinderea din interiorul unui spațiu situat între două sau mai multe obiecte” (GLR 1963, vol. I, p. 354). Selectează un substantival (*i.e.* pronume personal, formă de plural) – „*dintră voi*” – și introduce un atribut căruia îi impune o valoare partitivă – „*carele dintră voi?*”.

**3.4.** *Direpț* (< lat. DIRECTUS)

Formă etimologică, cu *-i-* nesincopat și *–u* neafonizat în forma redată în grafie etimologizantă, dar absente din corespondentul chirilic, *direpț* (cf. LB$^{e}$, s.v. *Direptu*) este înregistrat cu două sensuri. Sensul de bază, cu care concurează prepoziția *pentru*, exprimă schimbul într-o tranzacție[6], „*direpț doi florinți*”, în timp ce sensul secundar, care concurează structura „*îndrept*”, nebeneficiind de un exemplu clarificator, se dezambiguizează pe baza corespondentului latinesc „*contra, e regione*” care funcționează ca o expresie adverbială, și nicidecum ca o prepoziție.

[6] Această valoare este semnalată de Gabriela Pană Dindelegan (2020b, p. 288).

Selectează un substantival (*i.e.* substantiv comun, nearticulat) însoțit de un determinant adjectival – „*direpț doi florinți*”.

**3.5.** *În preajmă* (<ÎN + PREAJMĂ)

Alcătuită din prepoziția *în* (< lat. IN) şi substantivul *preajmă* (< sl. ПРѢЖДЬНІА), constructul aici analizat (cf. LB[e], s.v. *Imprejmă*) este consemnat, în ciuda mărcii de apartenență la clasa gramaticală a prepoziției, cu două valori morfologice pe care le deducem exclusiv contextual. Pe de o parte, ca locuțiune prepozițională ce impune cazul genitiv: „*în preajma ochilor tăi*”, unde selectează un substantival ce introduce un circumstanțial de loc, în acest fel fiind în concurență sinonimică cu „*înainte*, *în față*” şi, pe de altă parte, ca locuțiune adverbială identificată ca atare atât grație corespondentului latinesc „*contra, e regione*”, cât şi a valorii semantice înregistrate, „*fățiş, de ceaia parte*”.

**3.6.** *Până* (< lat. PAENE AD)

Cele două valori semantice consemnate în corpul articolului *până* (cf. LB[e], s.v. *Pónẻ*) configurează, în fapt, două clase gramaticale distincte: pe de o parte, cea a prepoziției şi, pe de altă parte, cea a conjuncției.

Ca prepoziție, *până* apare în combinație cu un adverb – „*până mâne*” –, sau se construieşte cu un grup prepozițional: „*până în sfârşit*”, „*până într-un ban*”, „*până în grumazi*”, actualizând trei valori:

(1) temporală: „*până în sfârşit*”, „*până mâne*”;

(2) locativă: „*până în grumazi*”;

(3) cantitativă: „*plătesc până într-un ban*”

şi introducând, dacă termenul regent ar fi un grup verbal, un circumstanțial de timp (1), un circumstanțial de loc (2), respectiv un circumstanțial de mod cantitativ (3).

Cu valoare de conjuncție, *până* se comportă distribuțional, inducând un semantism similar cu acela al grupurilor „*până când, în câtă vreme*”. În exemplul consemnat, „[*până* [$_{\text{conector}}$ *Øau trăit tatăl meu*]]”, ca particularitate a rolului conjuncțional, notăm absența conectorului subordonator.

**3.7.** *Supt* (< lat. SUBTUS)

Formă învechită moştenită panromanică (cf. it. *sotto*, fr. *sous*, sp. *so*, port. *sob*), această prepoziție (cf. LB[e], s.v.*Suptu*) este înregistrată cu două valori:

(1) o valoare locativă ce indică un spațiu situat dedesubtul unui obiect: „*supt measă*”;

(2) o valoare temporală „*adecă într-acela timp*”: „*supt toată liturghia au cântat*”.

Complementul selectat de *supt* este un nominal (*i.e.* substantiv) şi introduce un circumstanțial de timp (2).

**3.8.***Pentru* (<PRE + ÎNTRU)

Prepoziția *pentru* (cf. LB[e], s.v. *Pentru*) este construită pe teren românesc din două prepoziții moştenite din latină, *pre* (< lat. PER) şi *întru* (< lat. INTRO).

Complementul lui *pentru* este un nominal în cazul acuzativ, realizat prin:

(1) substantiv: (1a) „*pentru pildă*”, (1b) „*pentru bani*”, (1c) „*pentru Dumnezeu*”;

(2) pronume: „*pentru mine*”,

şi exprimă scopul şi modul în acelaşi timp (1a), persoana interesată într-o acțiune (2) ori schimbul, cauza sau finalitatea (1b). În (1c) se comportă ca o expresie de tip exclamativ, ce însoțeşte, de obicei, o rugăminte. Dacă determinând un verb ar putea introduce un nume predicativ, un complement prepozițional sau diferite circumstanțiale, atunci când termenul regent este un substantival *pentru* introduce un atribut.

**3.9.** *Printră*/*pintră* (<PRE + ÎNTRĂ)

Variantele grafice şi fonetice *printră* şi *pintră* (cf. LB[e], s.v.*Prėntră, séupintră*) ale formei literare *printre* sunt explicate, comparativ cu etimonul acceptat astăzi (*pre* + *între*), ca fiind compuse din prepozițiile *prin* şi *întră*, ambele cu origine latină.

Ca prepoziție lexicală cu sens locativ (‘situarea unui element într-o realitate’), introduce un circumstanțial de loc: „*am crescut printră oameni învățați*”.

Ca prepoziție semilexicală, *printră* este impusă de verbul regent: „*răzbesc printră împrotivnici*”.

**3.10.** *Înainte* (< lat. AB ANTE)

În ciuda încadrării în clasa prepoziției, lectura articolului consacrat lui *înainte* (cf. LB[e], s.v.*Inaėnte*) evidențiază o dată în plus suprapunerea/confuzia valorii de adverb cu cea de prepoziție.

Cu valoare adverbială, *înainte* poate avea:

(1) un sens temporal, „înainte de a sosi tâmpul până a nu vini altul”, ce exprimă anterioritatea față de momentul de realizare a unei acțiuni: (1a) „*înainte de patru zile*”, (1b) „*plătesc cuiva înainte, adecă până n-au sosit tâmpul plății*”;

(2) un sens local, „întru întimpinare”: „*ies cuiva înainte*”.

De asemenea, *înainte* se comportă şi ca un specificator al nominalului (*i.e.* pronume demonstrativ): (3) „*cel de înainte*”.

Aşa cum se poate observa, adverbul *înainte* poate selecta un grup prepozițional introdus prin *de* ce precedă un substantiv (1a: [înainte [de patru zile] $_{\text{grup prepozițional}}$] $_{\text{grup adverbial}}$]) sau poate fi, la rândul lui, selectat de o prepoziție (3). Mai mult, acesta primeşte şi marca de gradare *mai* a comparativului de superioritate: „*mai înainte*” (4).

Cu valoare adverbială, îndeplineşte funcția sintactică de circumstanțial de timp (1a, 1b), de circumstanțial de loc (2) şi de atribut (3).

Ca prepoziție, notăm că, deşi în exemplele (5a) „*înainte[a] mea*” şi (5b) „*înainte*[a] *ochilor mei*” *înainte* figurează fără formantul final *-a*, totuşi, contextul ajută la dezambiguizarea şi interpretarea corectă a valorii sale. În ambele exemple valoarea semantică este locativă („în ființa de față”). Mai mult, în (5a) selectează un adjectiv posesiv în acuzativ, iar în (5b) un substantiv în genitiv.

**3.11.** *Cu* (< lat. CUM)

Prepoziție moştenită din latină, *cu* păstrează:

(1) sensul de asociere: (1a) „*cu Petru*”, (1b) „*cu mine*, *cu tine*, *cu voi* etc.”;

(2) sensul instrumental: „*cu sabiea*”;

(3) sensul modal: „*cu mare bucurie*”.

Prepoziția *cu* selectează un nominal realizat printr-un substantiv propriu (1a), un substantiv comun articulat cu articol hotărât (2), un substantiv abstract nearticulat precedat de un determinant adjectival (3) şi un pronume personal (1b).

**3.12.** *Spre* (< lat. SUPER)

Prepoziția *spre* este consemnată de către redactorii LB$^{e}$ cu două sensuri.

Primul, moştenit din latină, exprimă „direcția şi apropierea” (GLR 1963, p. I, p. 380–381); cu această valoare semantică, *spre* se află în concurență cu prepozițiile *la* şi *către* („fără deschilinire se întrebuințează în loc de prepozițiile la sau către”): (1a) „*spre binele de comun*”, (1b) „*dragoste spre de-aproapele*”, (1c) „*mă duc spre dreapta*”, (1d) „*rădic ochii spre ceriu*”.

În schimb, al doilea sens, explicat prin semantismul lui *preste* introdus printr-un adverb apozitiv, exprimă o cantitate dominată, fiind întâlnit cu precădere „numai în numeri de la zece până la doaozeci”: (2) „*doisprezece, optsprezece*”, aşadar, comportându-se ca un element relațional.

Prepoziția *spre* selectează un substantiv comun (1d), un substantiv obținut prin conversie de la un adverb (1a, 1b), respectiv un adverb (1c) şi introduce un atribut (1b), un circumstanțial de loc (1c), un complement prepozițional (1d). Mai mult, asociat cu o altă prepoziție, *spre* dobândeşte şi un rol discursiv, contribuind la focalizarea țintei (1b).

**3.13.** *Preste* (< lat. PER EXTRA)

Variantă lexicală cu *-r-* nedisimilat mai apropiată de forma originară, prepoziția *preste* (cf. LB$^{e}$, s.v. *Preste*) este consemnată cu mai multe valori:

(1) o valoare cantitativă („deasupra, mai mult”): (1a) „*am dat preste o sută de florinți*”, (1b) „*preste măsură*”, (1c) „*aceia este preste puterea mea*”;

(2) o valoare locativă („dincolo”), ce exprimă parcurgerea unui „spațiu situat deasupra unui obiect” (Vasiliu 1961, 23): (2a) „*şed preste Murăş*”, (2b) „*trec preste Dunăre*”, (2c) „*preste uliță*”;

(3) o valoare durativă, temporală („după”, „când arătăm oarecarea va vreme în care se face, se zice sau s-au făcut sau s-au zis ceva”): (3a) „*preste opt zile*”, (3b) „*preste scurt, preste puțină vreme*”, (3c) „*preste tot prânzul nu au grăit nimica*”, (3d) „*preste veară*”, (3e) „*preste zi*”;

(4) o valoare de excludere („afară, fără”): „*preste aceaia*”;

(5) o valoare de „obiect dominat” („asupra”): (5a) „*vorbesc preste alții*”, (5b) „*sânt pus preste alți[i]*”, (5c) „*stăpânesc preste alții*”, (5d) „*lovesc pre cineva preste față, obraz*”.

Complementul prepoziției este un nominal, realizat prin: substantiv comun (1a, 1b, 1c, 2c, 3a, 3b, 3c, 3d, 3e, 5d), substantiv propriu (2a, 2b) şi pronume nehotărât (4, 5a, 5b, 5c).

Prepoziția impune cazul acuzativ şi introduce un complement prepozițional (5b, 5c, 5d), un circumstanțial de mod (1a, 1c, 5a), un circumstanțial de loc (2a, 2b) şi un circumstanțial de timp (3c). În ceea ce priveşte structurile (1b, 2c, 3a, 3b, 3d, 3e, 4), în absența unui termen regent, nu le discutăm.

**3.14.** *În* (< lat. IN)

Sensul fundamental al lui *în* (cf. LB[e], s.v. *In*) este cel locativ, prepoziția fiind selectată atunci când răspunde la întrebarea „unde?”: (1a) „*merg în cetate*”, (1b) „*şed în casă*”, (1c) „*zăbovesc în Sibiiu*”.

Pe lângă acesta, redactorii LB[e] consemnează atât sensul de direcție, țintă punând astfel prepoziția *în* în concurență sinonimică cu *la*: (2a) „*mă duc la Buda, la Pojon*”, respectiv cu *pre* şi *spre*: (2b) „*arunc în cineva cu petri*”, cât şi sensul temporal atunci când se adresează întrebarea „până când? în cât timp?”: (3) „*în trei zile*”.

Complementul selectat de *în* este un nominal [*i.e.* substantiv comun (1a, 1b, 3), substantiv propriu (1c, 2a), pronume nehotărât (2)]. Având ca termen regent un verb, prepoziția introduce un complement prepozițional (2b), respectiv un circumstanțial de loc (1a, 1b, 1c, 2a).

Spre deosebire de limba română, în limba latină exprimarea valorii locative printr-un substantiv propriu se realizează fără prepoziție: „la anumirea căriiva cetăți, oraş, sat *etc.*, în lătinie să tălmăceşte fără preposiție, *p.e.* mă duc la Buda, la Pojon: *eo Budam, Posonium*; [...] zăbovesc în Sibiiu: *commoror Cibinii* [...]”.

**3.15.** *La* (< lat. ILLAC)

Sensul fundamental al lui *la* este cel locativ, exprimând:

(1) direcția şi punctul de contact („la anumirea caruiva loc la care mergem, ducem sau trimitem ceva [...], de însămnează vreo țeară, ținut, [...] vreo cetate, oraş, sat”): (1a) „*du-te la lucru*”, (1b) „*mă duc la Anglia*”, (1c) „*am scris carți la Cluj, la Sibiu*”;

(2) limita în spațiu („la arătarea oarecăruiva loc, în carele rămânem, sântem, lăcuim, [...] când arată vreo țeară, vreun ținut, [...] vreo cetate, oraş”): (2a) „*am fost la părinții mei*”, (2b) „*am fost la Moldova*”, (2c) „*am şezut, lăcuit la Viena, la Buda, la Cluj*”.

Valoarea secundară consemnată este cea temporală („la anumirea căruiva timp trecut sau viitoriu”): (3a) „*la Paşti*”, (3b) „*la amiază-zi*”, (3c) „*la iiarnă*”.

Funcționând ca prepoziție lexicală, *la* impune complementului său cazul acuzativ, selectând, comparativ cu situația din limba română actuală, pe lângă substantivul comun, şi numele de țară sau de regiune, introducând astfel un circumstanțial de loc (1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c), respectiv un circumstanțial de timp (3a, 3b, 3c).

Ca prepoziție funcțională, *la* contribuie la exprimarea cazului dativ – „la întrebare[a] cui? se tălmăceşte prin *dativ*”, redactorii semnalând aici confuzia sau greşeala întrebuințării întrebării „*la ce?* adecă *pentru ce?*”, întrebare care impune acuzativul: (4a) „*dau milă la sărac*”, (4b) „*poruncesc la şerbi*”. Selectând un substantiv comun şi având un regent verbal, *la* introduce un complement indirect.

Ca prepoziție semilexicală, care în latină „câteodată să tălmăceşte prin genitiv sau prin ablativul absolut sau prin unu întocmit spre acea adiectiv”, *la* este impus, în exemplele din articolul de dicționar, de adjectiv (propriu-zis şi provenit din verb la participiu) şi introduce un complement prepozițional: (5a) „*copt la minte*”, (5b) „*dulce la cuvinte*”, (5c) „*lacom la bani*”, (5d) „*pripit la mâncare*”, (5e) „*plăcut la gură*” etc.

Notăm, de asemenea, că, aflată în proximitatea unei structuri cu numeral, această prepoziție exprimă aproximarea („la arătarea unei sume nu deplin anumite”), având, aşadar, statut de semiadverb de aproximare: (6) „*au perit la vreo trei mii*”.

**3.16.** *Pre la*/*pe la* (< PRE + LA)

Tratat într-un articol distinct (cf. LB$^{e}$, s.v. *Pre la, séu pe la*), grupul prepozițional introdus prin *la* este însoțit de semiadverbul aproximator *pre/pe* (formă etimologică/formă cu *-r-* disimilat).

Din punct de vedere semantic, constructul (aflat în concurență sinonimică cu prepozițiile *la*, *în*, *către*, *prin*, *preste* „când arătăm vreun oraş sau țeară, pre unde am îmblat, am trecut” şi *lângă*) exprimă, în primul rând, un sens locativ precizat prin:

(1) realizarea contactului: (1a) „*am fost pre la preteni*”, (1b) „*mă abat pre la rudenii*”, (1c) „*am bătrânit pre la şcoale*”;

(2) precizarea direcției şi punctul țintă: (2a) „*pre la Cluj*”;

(3) străbaterea unui spațiu cu atingerea unui punct: (3a) „*am venit pre la Bălgrad*”, (3b) „*mă voiu întoarce pre la tine*”;

(4) proximitatea, apropierea de un punct: „*mi-au căutat a sta pre la uşă*”.

În al doilea rând, exprimă un sens temporal („către”), precizând momentul zilei, ora: (5) „*pre la doaă ceasuri*”.

Complementul selectat fiind un nominal [*i.e.* substantiv comun (1a, 1b, 1c, 4, 5); substantiv propriu (2a, 3a); pronume personal (3b)], din punct de vedere sintactic, determină un verb şi introduce un circumstanțial de loc (1a, 1b, 3a, 3b, 4).

**3.17.** *Pre* (< lat. PER)

LB$^{e}$ (s.v. *Pre*) înregistrează pe poziția de cuvânt-titlu în acest articol doar această formă veche, etimologică (Drăganu 1943, p. 73–148), în cuprinsul dicționarului putând repera însă şi forma cu *-r-* disimilat, care este definită prin trimitere la *pre* (vezi LB$^{e}$, s.v. *Pe*).

Ca prepoziție lexicală, sensul de bază al lui *pre* este (1) cel locativ, exprimând:

(1.1) pătrunderea sau ieşirea dintr-un spațiu („prin, preste”): (1.1a) „*îmblu pre uliță*”, (1.1b) „*am căzut pre trepte în jos*”, (1.1c) „*au ieşit pre uşă*”;

(1.2) contactul între două elemente („la arătarea căruiva loc în carele sânt, şed, stau sau la care merg”): (1.2a) „*lăcuiesc pre munte*”, (1.2b) „*şed pre cal*”, (1.2c) „*zac pre pământ*”, (1.2d) „*mă suiu pre cal*”;

(1.3) situarea pe o suprafață („lat. *super*”): „*calc pre pământ*”.

Pe lângă sensul locativ, *pre* mai exprimă:

(2) un sens opozițional („asupra, împrotivă”): „*şerbul s-au sculat pre domnul său*”;

(3) un sens modal:

(3.1) „când voim a întări vreo zisă a noastră prin jurământ sau altă dovadă”: „*pre legea mea, pre omenia mea*”;

(3.2) „*întorc cevă pre românie*”;

(4) un sens temporal ce indică:

(4.1) durata, perioada: (4.1a) „*pre zece ani*”, (4.1b) „*capăt plata pre lună*”;

(4.2) momentul precis: (4.2a) „*mă preîmblu pre lună, i.e. strălucind luna*”, (4.2b) „*îmblu orbecând pre întunerec*”;

(4.3) momentul aproximativ: (4.3a) „*pre seară*”, (4.3b) „*pre ceaia săptămână*”;

(4.4) periodicitatea unei acțiuni: „*mânc o dată pre zi*”;

(5) un sens final („pentru”): (5a) „*pre bani*”, (5b) „*dau bani pre vin*”.

Având ca termen regent un verb, *pre* introduce un circumstanțial de loc (1.1a, 1.1b, 1.1c, 1.2a, 1.2b, 1.2c, 1.2d, 1.3), un circumstanțial de mod (3.2), un circumstanțial de timp (4.2a, 4.2b, 4.1b, 4.4), un circumstanțial opozițional realizat printr-o construcție nominală prepozițională echivalentă cu genitivul (2) şi un circumstanțial de scop (5b).

Ca prepoziție funcțională, marcă a complementului direct, *pre* „pus înainte de ființi cuvântătoare se tălmăceaşte prin *accusativum absolutum*”, însă „câteodată se pune şi înainte de jivini necuvântătoare”: „*laud pre Dumnezeu*”, „*cinstesc pre părinți*”, „*iubesc pre Ioan*”, „*vulpea au înşelat pre lup*”[7].

*Pre* are şi rol de convertor gramatical, atunci când „împreunându-se această *praepositie* cu niscai *substantive, adiective, participii*, le strămută în *adverbii*”: „*pre nedreptul*”[8], „*pre ascuns*”, „*pre încet*”, „*pre apucate*”. În aceste structuri cu sens modal, *pre* nu mai are autonomie semantico-sintactică.

Nu în ultimul rând, notăm că redactorii înregistrează, în corpul articolului consacrat lui *pre*, şi situații de întrebuințare a acestei prepoziții în limba latină:

(a) se transpune printr-un ablativ absolut, atunci când răspunde „la întrebare[a] pre când?”: „pre seară: *vesperi*”, „pre ceaia săptămână: *futura septimana*”;

(b) se foloseşte cu „*praep*. *per, pro, ad, vel ablat*[ivus] *absol*[utus]” „la arătarea căriiva vremi hotărâte”: „pre zeace ani: *ad decennium*”, „capăt plata pre lună: *menstrue vel singulis mensibus percipio salarium*”, „mânc o dată pre zi: *edosemel per diem*”;

(c) ori cu „*ablat*[ivus] *absolut*[us] *vel praep*[ositiones] *ad, in*” „la arătarea cărorva stări împregiur în care am făcut ceva, mai ales, a vremi[i]”: „mă preîmblu pre lună, *i.e.* strălucind luna: *spatior splendente luna*”, „îmblu orbecând pre întunearec: *titubo in tenebris*”,

atenționând, în acelaşi timp, că „[î]n multe alte întâmplări, osebite însămnări şi tălmăciri are această *prepositie*, precum multe vei afla prin acest Lixicon împrăştiate, multe vei învăța din cetanie şi din traiul cel de obşte”.

**3.18.** *De* (< lat. DE)

O descriere amplă este acordată şi prepoziției *de* (nu mai puțin de 17 „sensuri”).

Ca prepoziție lexicală, *de* înregistrează trei valori:

(1) o valoare cauzală „când areată cauza sau îndemnu pentru care se face ceva, cu *praep.* pentru”: (1a) „*de supărare*”, (1b) „*de serăcie*”, (1c) „*de voia sua*”;

[7] În legătură cu statutul lui *pe*, vezi Draşoveanu 1997, p. 107–112, Neamțu 1999, p. 399–400, Pană Dindelegan 2003, p. 165–182, Nicula Paraschiv 2020, p. 463–471.

[8] Pentru a se comporta adverbial, formantul final *-l* ar trebui să lipsească din structura acestuia.

(2) o valoare temporală ce precizează punctul de debut al unei acțiuni („la întrebarea de când?, adecă de cât tâmp încoace?”): „*de astăzi dimineață*”.

(3) o valoare modală, cantitativă în structura numeralului adverbial: „*de doaă ori, de trei ori, de zece ori*”.

Cu acest statut, prepoziția *de* selectează un substantiv comun (1a, 1b, 1c), respectiv, un adverb (2) şi poate introduce un circumstanțial (de cauză, de timp, de mod).

Cu încadrare semilexicală, *de* se comportă ca:

(4) prepoziție partitivă (cu valoarea lui *dintră*): „*carele de noi va merge?*”;

(5) prepoziție comparativă(cu valoarea lui *decât*): „*nu am mai mult de un florin*”;

(6) prepoziție regizată:

(6.1) în concurență cu prepoziția *despre*: „*nu aud nemica de tată-tău*”;

(6.2) în concurență cu prepoziția *la*: (6.2a) „*mă gat de cale*”, (6.2b) „*leg calu de gard*”;

(6.3) în structura unor expresii verbale: (6.3a) „*vorbesc pre cineva de rău*”, (6.3b) „*dau de cineva sau ceva*”, (6.3c) „*fac de prânz*”, (6.3d) „*să-ți fie de sănătate*”.

Urmează după un substantival (*i.e.* pronume relativ) (4), după un verb (6.1; 6.2a; 6.2b; 6.3a; 6.3b; 6.3c; 6.3d) sau după marca gradului comparativ de inegalitate (5) şi introduce un atribut (4), un circumstanțial comparativ (5), un complement prepozițional (6.1; 6.2a; 6.2b; 6.3a; 6.3b; 6.3c; 6.3d).

Ca prepoziție funcțională, *de* apare în structura grupului verbal ca marcă a complementului de agent („de la”): (7) „*eşti lăudat de toți*”.

În schimb, în structura grupului nominal are statut de:

(8) marcă de genitiv: „*afară de cetate*”[9];

(9) marcă a unui modificator ce exprimă:

(9.1) o însuşire, o calitate, un „resultatu care se naşte din cutare cauză sau îndemn”: (9.1a) „*un prunc de doi ani*”, (9.1b) „*păcat de moarte*”;

(9.2) o parte dintr-un întreg sau specia: (9.2a) „*un picior de om*”, (9.2b) „*un ochiu de fereastră*”;

(9.3) materia propriu-zisă: „*înel de aur*”;

(9.4) un sens final, „când areată scopu pentru care este ceva”: (9.4a) „*peană de scris*”, (9.4b) „*câne de vânat*”[10];

(10) marcă de cuantificare în structura numeralului adverbial: (10a) „*de doaăzeci de ori*”, (10b) „*de o miie de ori*”, cu precizarea: „[p]ână la noaăsprezece

[9] În practica analizei gramaticale, structura „(în) afară de” este interpretată ca o locuțiune prepozițională cu acuzativul (vezi Neamțu 1999, p. 170–175). În absența unui context clar, raportându-ne la corespondentele consemnate în celelalte trei limbi ale dicționarului „*extra civitatem* : a városonkívül : außer der Stadt”, credem că este posibilă interpretarea structurii ca un genitiv realizat prin *de* analitic, cu sensul ‘în afara cetății’. Cum tot la fel de posibilă este şi echivalarea lui *de* prin prepoziția *din*: „afară din cetate”.

[10] Pe marginea structurii „de + participiu invariabil”, vezi Neamțu 1999, p. 395–398; 2014c, p. 322–337 şi Pană Dindelegan 2020c, p. 237–238.

se pune părticeaoa aceasta *de* numai o dată, adecă înante de număr; ci de la doaăzeci înante se pune înduoit, adecă şi înante de număr şi înante de cuvântu *oară*”.

De asemenea, se cuvine semnalată şi valoarea interjecțională a lui *de*: „*particula indignandi* ci. *V*. ci nro. 2)”; deşi se face trimitere la acesta, cuvântul-titlu *ci* (scris *qui*) nu se regăseşte în cuprinsul lexiconului budan.

Nu în ultimul rând, redactorii consemnează, pe marginea întrebuințării lui *de*, că această prepoziție „trăbuie aşezată cu niscari *praepositii* ca să le dea acestora însemnarea cea de lipsă”: „*înante de mine*”, „*dincolo de Dunăre*”. Observăm aici confuzia între valoarea adverbială şi cea prepozițională; *înainte*, *dincolo* sunt adverbe ce selectează un grup prepozițional. Mai mult, în exemplul „*să ştii de bună samă*”, unde *de* face parte din structura locuțiunii adverbiale, aceiaşi redactori atenționează că „[m]ai sânt foarte multe întâmplări în care se întrăbuința zăpărticeaoa *de* şi după osebitele însemnări a unor părți a vorbirei (*partium orationis*) cu care se aşază[11], osebit se răspică. Multe dintră acele vei afla întru acest Lexicon, la acesta sau cela cuvânt dovedite, la multe te va îndrepta usu comun şi *syntaxis verborum*”.

**4.** În urma analizei noastre, putem conchide:

**4.1.** Materialul lexical examinat ilustrează bogăția elementelor relaționale intrapropoziționale din limba româna de la început de secol XIX.

**4.2.** În funcție de valorile puse în circulație, de structurile/grupurile în care pot să apară, tratamentul lexicografic acordat fiecărei unități nu este întotdeauna unitar.

**4.3.** Exceptând situațiile în care prepozițiile sunt definite prin trimitere la alte prepoziții presupuse a fi mult mai cunoscute sau mai frecvent întrebuințate, respectiv prin indicarea corespondentelor în cele trei limbi ale dicționarului, cele mai multe dintre acestea beneficiază de un tratament polisemantic.

**4.4.** Referitor la descrierea prepozițiilor, constatăm că redactorii LB[e] apelează la un criteriu dublu, şi anume atât de natură semantică, cât şi de natură pur gramaticală.

**4.5.** În ceea ce priveşte etimonul acestora, observăm că majoritatea sunt moştenite din latină sau create pe teren românesc de la o bază latină.

## SURSĂ

LB[e] = Lesicon Romanescu-Latinescu-Ungurescu-Nemtescuquare de mai multi autori, in cursul a trideci, si mai multoru ani s’au lucratu. Seu Lexicon Valachico-Latino-Hungarico-Germanicum quod a pluralibus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est, Buda, 1825. Ediție electronică realizată de Maria Aldea, Daniel-Corneliu Leucuța, Lilla-Marta Vremir, Vasilica Eugenia Cristea, Adrian Aurel Podaru. Coordonator: Maria Aldea, Cluj-Napoca, 2013. Consultat pe https://doi.org/10.26424/lexiconuldelabuda [09.01.2021].

[11] Tipărit: *aşşéçțiá*.

## ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Avram 1986 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1986.

Chivu 1991 = Gheorghe Chivu, *Prepozițiile **pentru** şi **printru** în secolul al XVI-lea*, în LR, XL, 1991, nr. 1–2, p. 45–47.

Chivu 2001 = *Institutiones linguae valachicae. Prima gramatică a limbii române scrise în limba latină*. Ediție critică de Gheorghe Chivu, Revizia şi traducerea textului latin de Lucia Wald, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2001.

Chivu *et alii* 2012 = Gh. Chivu, Gabriela Pană Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu şi Irina Nicula (ed.), *Studii de istorie a limbii române. Morfosintaxa limbii literare în secolele al XIX-lea şi al XX-lea*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2012.

Ciobanu 1957 = Fulvia Ciobanu, *Observații asupra prepozițiilor şi locuțiunilor prepoziționale în limba română*, în *Studii de gramatică*, vol. al II-lea, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1957, p. 91–104.

Dragoş 1995 = Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1995.

Draşoveanu 1997 = D.D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.

Drăganu 1943 = Nicolae Drăganu, *Morfemele româneşti ale complementului în acuzativ şi vechimea lor. Un capitol de sintaxă românească*. Lucrare postumă, Bucureşti, Institutul de Linguistică Română, 1943.

Eustatievici Braşoveanul 1757 [1969] = Dimitrie Eustatievici Braşoveanul, *Gramatica rumânească. 1757. Prima gramatică a limbii române*. Ediție, studiu introductiv şi glosar de N. A. Ursu, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1969.

Frâncu 2009 = Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*. Indice general de Alexandrina Ioniță, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2009.

GALR 2008 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*. Tiraj nou, revizuit, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

Gheție 1997 = Ion Gheție (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1997.

GLR 1963 = Al. Graur (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. I. Ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1963.

Gruiță 1994 = G. Gruiță, *Gramatică normativă. 77 de întrebări/77 de răspunsuri*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.

ILR 1969 = *Istoria limbii române*, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1969.

ILR 2018 = Marius Sala şi Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2018.

LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1952 şi urm.

Manea 2012 = Dana Manea, *Prepoziția*, în Chivu *et alii* 2012, p. 627–654.

Matrozi Marin 2010 = Adina Matrozi Marin, *Prepoziția în limba română. Sincronie şi diacronie*, Piteşti, Editura Universității din Piteşti, 2010.

Micu, Şincai 1780 [1980] = Samuil Micu, Gheorghe Şincai, *Elementalinguae Daco-Romanae sive Valachicae, 1780*. Studiu introductiv, traducerea textelor şi note de Mircea Zdrenghea, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.

Neamțu 1999 = G.G. Neamțu, *Teoria şi practica analizei gramaticale. Distincții şi...distincții*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior, 1999.

Neamțu 2014a = G.G. Neamțu, *Studii şi articole gramaticale*, Cluj-Napoca, Editura Nova, 2014.

Neamțu 2014b = G.G. Neamțu, *Observații pe marginea grupării „prepoziție + adjectiv” în română*, în Neamțu 2014a, p. 289–296.

Neamțu 2014c = G.G. Neamțu, *Observations sur la statut morphologique du participe et du ‘supin’ en roumain*, în Neamțu 2014a, p. 322–337.
Nedelcu 2012 = Isabela Nedelcu, *Prepoziția*, în Chivu *et alii* 2012, p. 250–260.
Nedelcu 2019 = Isabela Nedelcu, *Prepoziția și grupul prepozițional*, în Pană Dindelegan 2019, p. 391–411.
Nicula Paraschiv 2020 = Irina Nicula Paraschiv, *Pe*, în Pană Dindelegan 2020a, p. 463–471.
Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, Bucureşti, Humanitas Educațional, 2003.
Pană Dindelegan 2019 = Gabriela Pană Dindelegan (ed.), Martin Maiden (ed. consultant), *Sintaxa limbii române vechi*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019.
Pană Dindelegan 2020a = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de interpretări gramaticale. Cuvinte mici, dificultăți mari*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2020.
Pană Dindelegan 2020b = *Drept*, în Pană Dindelegan 2020a, p. 286–290.
Pană Dindelegan 2020c = *De*, în Pană Dindelegan 2020a, p. 228–247.
Heliade-Rădulescu 1828 [1980] = Ion Heliade-Rădulescu, *Gramatică românească* [1828]. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, Bucureşti, Editura Eminescu, 1980.
SMLRC 1967 = Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo și Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1967.
Stan 2013 = Camelia Stan, *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2013.
Tempea 1797 [2016] = Radu Tempea, *Gramatica românească a lui Radu Tempea (1797)*. Ediție critică și studiu lingvistico-filologic de Andreea Drişcu, Cuvânt înainte de Eugen Munteanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
Vasiliu 1961 = Laura Vasiliu, *Schiță de sistem al prepozițiilor limbii române*, în *Studii de gramatică*, vol. al III-lea, [Bucureşti], Editura Academiei RPR, 1961, p. 11–42.
Văcărescu 1787 = Ianache Văcărescu, *Observații sau băgări de seamă asupra regulelor și orânduielelor gramaticii rumâneşti*, Râmnic, în tipografia Sfintei Episcopii a Râmnicului (exemplar fotocopiat).

## PREPOSITION IN “LANGUAGE” DICTIONARIES (I)
## (*Abstract*)

The author discusses the statute of some function words, *i.e.* prepositions, in a lexicographical masterwork of the Transylvanian School, namely *The Lexicon of Buda (1825)*. Based on an inventory of 47 articles, the paper approaches the treatment of preposition from a lexicographical perspective, highlighting their lexical, functional and discoursive values.

**Cuvinte-cheie**: *prepoziție*, *tratament lexicografic*, *Lexiconul de la Buda*, *statut lexical/funcțional/discursiv*, *secolul XIX*.
**Keywords**: *preposition*, *lexicographical treatment*, *the Lexicon of Buda*, *lexical/functional/discoursive role*, *the XIX$^{th}$ century*.

*Universitatea Babeş-Bolyai*
*Facultatea de Litere*
*Cluj-Napoca, str. Horea, nr. 31*
*maria.aldea@ubbcluj.ro*